

Írta: a történelem

Legalábbis így szoktuk aposztrofálni, s ilyen csellel szeretnénk – némileg lelkiismeretünk megnyugtatóására – visszatekinteni a sorsfordító időkre. Különösen akkor, ha úgy érezzük, valami elgurult, valami elveszett, valami helyrehozhatatlanul eltört az idő kerekében. S húsz évvel a rendszerváltás után bizony, jó okunk van mondani a költővel: immár kész a leltár. Pironkodhatunk. Mert mit is mutat a szlovákiai magyarok leltára? Csak jelmondatokra szorítkozva.

A helyenként vérrel és szenvedéssel, helyenként békésen szétesett utódállamok példáját nem követtük, ismét (és hányadszor, Istenem!) lemaradtunk a robogó vonatról. Ledőlt a berlini fal, de áll a magyar. Nem lettünk államalkotó, egyenrangú nemzet Szlovákiában, s nem váltunk „papíron” magyarokká. Magyarságunkat továbbra is a szívünkbe égetve viseljük, hol teherként, hol melengető útravalóul. Autonómiára, önrendelkezésre tett kísérletünk elszabotálva, elhalasztva és elszalasztva. Bármily döbbenetes, ezekről a fogalmakról ma nyíltan beszélni a többség részéről hazaárulásnak, felforgatásnak, a mi reprezentációnk részéről sutyorogva istenkísértésnek minősül. Szociológiai felmérések szerint a szlovákiai magyarságnak csupán egy töredéke szeretne autonómiát. Csak hát a rosszul fogalmazott kérdésekre nem lehet jó válaszokat adni! A manipulált emberek zöme azt hiszi, hogy ennek elérése konfliktussal, feszültséggel párosul. S ugyan ki akarná felrúgni a törekeny (vagy csak elképzelt) társadalmi békét? Ez bizony a rosszul kérdezők árulása!

Megpróbáltunk részt venni az ország sorsát alakító kormányzati munkában, s beépülve a hatalom struktúráiba, hamar kiderült, kevés sikerrel. Az eredményeket nem sorolom, túl rövid lenne a lajstrom. Kis téglácskákat tudnánk felmutatni nagy kőfalakkal szemben. Az ország új megyerendszere (nem is megyének, vückának nevezik, az osztrák-magyar-szlovák közös múlt reminiscenciájától való rettegésben) rend helyett felfordulást okozott, a természetes, történelmi régióink újbóli szétszabdolásával a szlovákiai „dél” ismét, továbbra is mostohagyermek, zsarolható és uralható maradt, s ereszett az emberek százezreinek agyára újabb tudatködöt. S történt mindez képviseletünk asszisztenciájával. „Itthon” és „otthon” egyként lettünk túszai a percmemberkék, a hatalom bődönjét görcsösen ölelő kóklerek politikai játékainak. Minden vereségünk közül talán legfájóbb az a bizonyos népszavazásos nyakleves, amivel világ csúfja lettünk. Mert ha mások ütik az embert, összeszorítja a fogát, s tűr, vagy visszaüt. A szülői pofont azonban nem szokás visszaadni, csak végképp elvetemült ember emel kezét édes szülőanyjára.

Nem jártunk sokkal jobban a civil szférában sem. A valóban „alulról”, a polgár akaratából és erejéből épülő civil mozgalmak közül jószerivel egyet-kettőt említhetünk fényes kivételként, amely nem a pártstruktúrák meghosszabbított kezeként született és működik. Kulturális intézményeink, szellemi műhelyeink zilált állapotára jellemző, hogy a pályázati rendszer „szabadságában” fenntartásuk, napi létük néhány megszállott, magát szétszaggató ember áldozatos munkájának köszönhető. Nyolc esztendő nem volt elég arra, hogy egy tisztességes kisebbségi törvény lépett volna életbe, befizetett adóinknak megfelelő kultúrátámogató rendszer működjék.

Iskoláink a szó szoros értelmében kisebbségiékké váltak; a számtalan erőszakos sorvasztási kísérlet bukása után magukat számolják fel – gyermek vagy öntudat hiányában. S miközben lett egyetemünk, a tető alól lassan kimállik a fal. Fogy a falvak népe, kistrégiók ürülnek ki, és kenyérkereset után „kitántorognak Amerikába” fiataljaink. Mondhatnánk minderre, ha az ország állapota nem ezzel ellentétes irányt mutatna, hogy a rendszerváltás felkészületlenül ért bennünket. Higgyük el: a többséget is.

Nem tudom feledni 1990 tavaszát, amikor a felkorbácsolt tömeg őrlőgéve akarta betörni a pozsonyi parlament kapuját. Ez a kapudöngés rémálmaimban is visszajár, mintegy mementójaként annak, hogy az őszi szabadság eufóriája mindössze tavaszig tartott! De vidéki városainkban, Nógrádban, Gömörben, Barsban élő barátaink a megmondható, mit éreztek néhány hónappal a rendszerváltás után, amikor a szemük láttára sündörgött vissza a régi garnitúra csapata (vagy annak második vonulata) a hatalomba, közintézményekbe, egyházba, közösségeink élére. Sok helyütt ma is ők osztogatják az igazságot és a penitenciát.

A történelem írta a történetet? Ne áltassuk magunkat, barátaim. Részesei voltunk mindannak, ami húsz év alatt történt/ történhetett velünk. S mégis. Ha valaki azt hinné, a régi világot sírom vissza, megnyugtathatom: soha. Csak éppen kérdezek, mert ez a dolgom. Miként Petőfi farkasának, fázva, éhesen, átlőtt oldallal is jobb szabadnak lenni. De muszáj mindig véreznünk?